

שאלות השבוע

פינחס ספיר: אינני יודע מה ההבדל. אני מכיר את הקצין הופשטר, אשר מסר לי את תוצאות הבירור שלו, ואני הנחתי אותו כמיסמך על שולחנה של ועדת הכספים.

שאלתה: האם ערך משרד-האוצר מחקר-כדאיות לגבי תיפעול אוניות סומרפין, בסדר העניקה את ערבותיה לחברה זו?
תשובת השר: ערבות המדינה ניתנת לפי חוות-ידעת של המשרד הנוגע בדבר, שבדואי גם מסתמך על סקרי-כדאיות.
שאלה נוספת: מה פירוש המילה "ודאיי"? האם ידוע לשר שנערך סקר-כדאיות, או לא?
פינחס ספיר: אין לי מה להוסיף על מה שאמרתי. כל מה שאני יודע אמרתי מעל במת הכנסת.

שאלות אחרות שלנו שנענו השבוע:
● **מיפעל "שמשון" בהרטוב:** שר-האוצר הכחיש כאילו הופלה מיפעל זה לרעה לעומת מיפעל נשר, שהוא ב-40% בעלות ההסתדרות. אולם המיספרים שנתן הוכיחו כי אמנם היתה העדפה בולטת.
● **הקפאת הליגות לכדורגל:** סגן-שר-החינוך חזר על טענותיו הידועות כלי להסביר מדוע לא התערבה הממשלה בעניין זה.
● **כיטוח תלמידים:** האם כוללת אגרת-החינוך את ביטוח הילדים? סגן-שר-החינוך אישר זאת, והסביר את הנהלים והוכיחו.
● **גמילה מסמים:** שר-הבריאות אישר שלא קיים עדיין מוסד מיוחד בארץ לגמילה נרקומאנים מסמים משכרים, אך הבטיח שהדבר יתוקן.
● **הלוויה בשכונת התקווה:** סגן-שר-הבטחון הכחיש שמשרדו אשם בהתמרמרות שהשתררה בלוויית החייל דוד אבראמי, שנהרג במיקוש בהר-חברון, בגלל שינוי מקום ההלוויה. בשאלה נוספת הוכחנו לסגן-השר כי משרדו אמנם אשם בשינוי השרירותי, שפגע במשפחת הסגן הבטיח חקירה נוספת.
● **השבוע הגשנו, בין השאר, את השאלות הבאות:**
● **מענקים למוכמלים:** אם הוחלט להעניק מענקים למוכמלים, מתי יתחילו בתשלום? איזה סכום מוקצב על-ידי הממשלה למטרה זו? מה יהיה גובה שיעורו של התשלום היומי?
● **ערביות לחברה ימית:** לשר-האוצר: האם ביקשה החברה להובלה ימית לאשר לה ערבות לרכישת 7 או 8 אוניות? על איזה סכום מדובר? באיזה קו תעבדנה האוניות?
● **המחת מים וקרקע:** לשר-החקלאות: מדענים בכירים מן הסכנין סוער ניסו כי ההמלחה של מי ההשקאה עלולה לגרום להמלחת הקרקעות. האם נכונה טענתם כי עניין זה אינו מקבל טיפול מדעי יסודי? האם נבדקו חוות-ידעת של מומחי הסכנין? מה עושה משרד-החקלאות למניעת המלחת מי ההשקאה?

אחד הנוהלים הפחות-מוצלחים בכנסת הוא "השאלה הנוספת". אחרי תשובת השר לשאלתה, יכול בעל-השאלה לקום ולשאל ממקומו שאלה אחת נוספת. מעטים משתמשים בזה, כי תשובת השר באה בדרך כלל כהפתעה, ואי-אפשר להתכונן לה. סיבה שניה: רוב השרים סיגלו לעצמם שיטה של התחמקות משאלה נוספת כזאת, בנוסחות חלקלקות.

השבוע ניצלנו את השאלה הנוספת לניהול ויכוח רצוף עם שר-האוצר על פרשת סומרפין. בשעה שהועדת-הכספים הוסיפה לדון על הצעת-נוסדה-היום, שלא בנוכחותנו ומבלי שיכולנו להתערב, ענה השר לשורה רצופה של שאלות שלנו, והתפתח הדו-שיח הבא:

שאלתה: מהו ההסכם שהושג בין הממשלה לבין נושי חברת סומרפין?
תשובת השר: פרטים על ההסכם המוצע, שטרם נחתם, מסרתי בוועדת הכספים של הכנסת...

היו"ר יצחק נבון: שאלה נוספת לח"כ אבנרי.
שאלה נוספת: כבי-היו"ר, אין זו שאלה נוספת. זוהי אותה שאלה עצמה. איני סבור שזהו נוהל תקין שהשר יענה כי תשובה לשאלה מסוימת הוא מסר לוועדה.

היו"ר יצחק נבון: זוהי הערה. אין זו שאלה. מהי שאלתך?
אורי אבנרי: רצוני לדעת: מה מסר כבוד השר לוועדת-הכספים של הכנסת?
פינחס ספיר: מסרתי את פרטי ההסכמים שעומדים להחתם.

שאלתה: האם נכון שהחשב הכללי של האוצר פנה אל הנושים השחייצים של סומרפין וטבע מהם שלא לדבר עם עתונאים ישראלים?
תשובת השר: לא, לא.

שאלה נוספת: לאור העובדה שהעתונאים הישראליים דיווחו שהנושים בשווייץ אמרו להם זאת, האם יכול כבוד השר לתאר לעצמו שמישהו אחר במשרדו נתן הוראה זו?
פינחס ספיר: לא ידוע לי על איש שנתן הוראה כזאת.

שאלתה: האם נשלחו לאחריה חוקרים מטעם ממשלת ישראל לזינבה לחקירת ענייני סומרפין?
תשובת השר: חוקר מטעם המשטרה הכלכלית נסע לזינבה, לפי בקשת משרד האוצר.

שאלה נוספת: האם היה זה קצין המשטרה הכלכלית, או קצין המחלקה לתפקידים המיוחדים (הקשורה בשרותי-הבטחון), ומה היו תוצאות החקירה?

בכרזה עיקרון הפון: שיושבי-ראש בתי-הנבחרים לא יהיה שייך למפלגה של ראש-הממשלה, למפלגה התלושת על הרשות המבצעת.

האם רצוי נשיא "אמריקאי"?

יצלתי ויכוח זה כדי להשמיע כמה היריורים פרטיים, שאני הוגה בהם מזה שנים רבות:
אורי אבנרי: ... בקשר עם זה הייתי רוצה להשמיע היריור בקול רם. עם קום המדינה קיבלנו, לגמרי אוטומאטית, מישטר אנגלי ביסודו. הכנסת היא, פחות או יותר, העתק של הפרלמנט האנגלי.

מנחם בגין: האנגלי-צרפתי, מעורב.
אורי אבנרי: מעורב, נכון. צרפתי לא של היום, אלא של אז. והרשות המבצעת היא, פחות או יותר, בהתאם לנוהל של אנגליה ושל צרפת ד א ז — הדגש הוא על "דאז".

אינני בטוח כלל אם, לאחר נסיון של קרוב לעשרים שנה, אין מקום להיריורים שניים נוספים לגבי הכנסת וגם לגבי הרשות המבצעת בעניין זה. הפרלי-מנט האנגלי נמצא היום במשבר עמוק ביותר. באנגליה נמת-חת עליו ביקורת קסלנית, מכל הצדדים. איני בטוח שלא היינו מיטיבים לעשות אילו לקחנו דוגמה, לא הפרלמנט בן 600 חברים, כמו הבריטי, אלא מהסנאט האמריקאי, שגודלו כגודל הבית הזה, זהו פרלמנט הרבה יותר יעיל והרבה יותר עצמאי.

שמואל שורש (מפא"י): שם המישטר הוא נשיאותי.
אורי אבנרי: תודה. בדיוק לזה רציתי להגיע.

כשאני מעביר את המחשבה מן הכנסת אל הרשות המבצעת, אני שואל את עצמי אם אין צורך להעלות על סדר-היום של המדינה רעיון של מעבר לשלטון נשיאותי, בנוסח האמריקאי.

דהיינו: שראש הרשות המבצעת ייבחר בבחירות אי-שיות, על-ידי העם עצמו, והרשות המבצעת תהיה נפרדת כליל מן הרשות המחוקקת.

שלמה כהן-ציון (גח"ל): ראש-הממשלה הכחיש זאת.
אורי אבנרי: יש פיתגם האומר: "אל תאמין לעולם לשמועה, עד שהי-ממשלה מכחישה אותה רשמית".

אם אנו שואפים לכנסת חזקה יותר, עצמאית יותר, ומאידך — לרשות מבצעת חזקה, המסוגלת למשול תקופה קצובה, נידמה לי שהגיע זמן לחשוב על חקיקת חוקה שבה יובטחו הזכויות האלמנטריות של האזרח, ושתפריד באותה שעה בין שתי הרשויות הלכה למעשה: להקים נשיאות חזקה, ולשחרר את הכנסת מהלחצים הבלתי-בריאים המעיקים עליה כיום.

אגב, אל-נא יתקבל הרושם כי ויכוח עיוני זה התנהל בפני מליאה מלאה. כשדיברה שולמית אלוני על אותו חוק, נכחו, מלבד היו"ר (יצחק נבון) ואנוכי, רק שמונה חברי-כנסת: רשימת הנוכחים: מבין 49 אנשי המערך — אף לא אחד; מבין 26 אנשי גח"ל — 2 (בגין עצמו ושלמה כהן-ציון); מבין 11 אנשי המפד"ל — 1 (דניאל לוי); מבין 10 אנשי רפ"י — 2 (סורקיס וגז); מבין 8 אנשי מפ"ם — 1 (ארזי); מבין 5 אנשי ל"ע — 1 (פינחס רוזן); מבין 3 אנשי רק"ח — 1 (טובי). לא נכח איש מאגו"י, פא"י ומק"י.

כשיצא גם כהן-ציון לרגע, אירעו חילופי-דברים משעשעים. בגין התיישב על אחד מן הספסלים של המערך וקרא לעברה של הנואמת:

מנחם בגין: שמת לב שאני ממלא מקום של איש המערך?
אורי אבנרי: אבל בזה גרמת לכך, שאף אחד אינו יושב עכשיו על ספסלי גח"ל!

אורי אבנרי

בגין

לפני שקמתי לנואם, תקף אותי ברנך אוניה (מפא"י) בטענה שאני מתנגד למישטר של מפלגת — ואיך אפשר לנהל מישטר דמוקרטי בלי מפלגות?

אורי אבנרי: ... חברי-הכנסת אוניה הזמין אותי להגיד איך מנהלים מישטר דמו-קראטי בלי מפלגות.

איננו מתנגדים למפלגות. אנחנו מתנגדים למפלגות האלה, יותר נכון: למפלגות כאלה. אנחנו מתנגדים למפלגות המנהלות עסקים; מפלגות המוציאות בבחירות מיליונים ועשרות מיליונים, והנאלצות לגייס מיליונים אלה בדרכים כשרות ובלתי-כשרות.

על כן, כל מיבנה המפלגות בארץ הזאת מעוות מעיקרו. אנחנו רוצים לראות מישטר דמוקרטי, המבוסס על מיבנה אחר של מפלגות.

על כך התפתח, לאחר-מכן, ויכוח בעת נאומו של איש מפ"ם, ראובן ארזי:

ראובן ארזי: בשולי הדיון הזה, ולצערי גם בדיונים אחרים, דובר על "מישטר המפל-גות" בארץ. כל הרוצה במישטר דמוקרטי פרלמנטרי, עדיין לא המציא צורת-התארגנות פוליטית אחרת, בין שיכנה התארגנות פוליטית זו בשם סיעה, תנועה, או רשימה. בסופו של דבר זאת תהא אותה גברת בשינוי אדרת.

אורי אבנרי: איש איננו חולק על כך.
ראובן ארזי: ממילא מי שפוגע במישטר המפלגות...
אורי אבנרי: מי, למשל?

ראובן ארזי: חברי-הכנסת אבנרי, אני לא הזכרתי את שמך. אם אתה חוזר וקורא קריאות-ביניים, סימן שאתה חושב שכל מה שאני רוצה לומר בעניין מישטר המפלגות מתייחס לביקורת ולוויכוח אתך. במידה ותרצה לראות בכך ויכוח אתך, תוכל לראות את הדברים באור זה.

אומר את כל מה שיש ברצוני לומר, על הביקורת המופרזת והבלתי-מוצדקת, וכן על הויליזול במישטר המפלגות, ואם תרצה לזקוף זאת לזכותך...
אורי אבנרי: איש איננו מתנגד למישטר של מפלגות. אנחנו מתנגדים למפלגות המסוימות ולמיבנה שלהן!

ראובן ארזי: אני לא ציסטתי אותך.
אורי אבנרי: את מי אתה מצטט?

הנשיא מוכרח להיות איש-מפא"י!

אשר לנוסח הצעת-החוק, תמכתי בדעתו של בגין, שבמיקרה של מות היו"ר, צריך לבוא במקומו, באופן אוטומאטי, החתיק שבין סגני-היו"ר, כדי שלא ייחצר חלל.

לכך התנגדה מפא"י, מתוך חשש שמא ימלא חלילה, את תפקיד הנשיא-בפועל, ח"כ שאינו איש מפא"י. לכן הציע הרוב — קרי, מפא"י — שממלא-המקום ייבחר על-ידי שתי ועדות של הכנסת. תיקון זה נתקבל בהעדה.

אורי אבנרי: כבוד היושבי-ראש, כנסת נכבדה. יש לברך את חברי-הכנסת בגין על היוזמה הזאת...

מנחם בגין: אינני יודע אם אזכה בגלל זה בעולם הזה, אולי בעולם הבא.
קריאה: בהעולם הזה אולי כן תזכה, כי אולי בשבוע הבא זה ייכתב בעיתון.

אורי אבנרי: במסגרת סידרי-השלטון הקיימים — זהו תיקון חיובי ביותר, אם כי, לאחר השיפוט בוועדה, שוב איננו אידיאלי.

... מהו, בסופו של דבר, השיפוט שנעשה בוועדת החוקה-חוקיקי-השופט? השיפוט הוא שי-נשיא המדינה, ויושבי-ראש הכנסת, וכל מי שאי-פעם ימלא מקומם, מוכרח להיות חבר מפא"י, אם נפשיט את הדברים מהאורות היפות — זו המציאות המתחבאת מאחורי התיקון. ישנה מעין מועצת עוצרים, והיא בוחרת. לפי ההרכב הסיעתי של הכנסת, מוכרח להיות במועצה זו רוב לקואליציה, וממילא לשלטון מפא"י.

פירוש הדבר שהובטח מראש, שאפילו למשך שבוע-שבועיים לא יכול להיות במדינה זו נשיא-בפועל שאינו איש מפא"י.

למעשה נקבע כלל במדינה שרק איש השייך למפלגתו של ראש-הממשלה יכול להיות גם נשיא-המדינה וגם יושבי-ראש הכנסת. לדעתי, זהו עיקרון בלתי-רצוי במהותו. הייתי מקדם